

ISSN 2224-526X

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

АГРАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ АГРАРНЫХ НАУК

SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

2 (38)

НАУРЫЗ – СӘУІР 2017 ж.
МАРТ – АПРЕЛЬ 2017 г.
MARCH – APRIL 2017

2011 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 2011 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 2011

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

Есполов Т.И.,

э.ғ.д, профессор,

ҚР ҰҒА академигі және вице-президенті

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

Байзақов С.Б., э.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА академигі (бас редактордың орынбасары); **Тиреуов К.М.**, э.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі (бас редактордың орынбасары); **Елешев Р.Е.**, т.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА академигі; **Рау А.Г.**, т.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА академигі; **Иванов Н.П.**, в.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА академигі; **Кешуов С.А.**, т.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Мелдебеков А.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА академигі; **Чоманов У.Ч.**, т.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА академигі; **Елюбаев С.З.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Садықұлов Т.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Сансызбай А.Р.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Умбетаев И.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Оспанов С.Р.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА құрметті мүшесі; **Олейченко С.И.**, а.ш.ғ.д., проф.; **Кененбаев С.Б.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР АШҒА академигі; **Омбаев А.М.**, а.ш.ғ.д., проф.; **Молдашев А.Б.**, э.ғ.д, проф., ҚР ҰҒА құрметті мүшесі; **Сагитов А.О.**, б.ғ.д., ҚР ҰҒА академигі; **Сапаров А.С.**, а.ш.ғ.д., проф., ҚР АШҒА академигі; **Балгабаев Н.Н.**, а.ш.ғ.д., проф.; **Умирзаков С.И.**, т.ғ.д, проф.; **Султанов А.А.**, в.ғ.д., проф., ҚР АШҒА академигі; **Жамбакин К.Ж.**, б.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА корр-мүшесі; **Алимқұлов Ж.С.**, т.ғ.д., проф., ҚР АШҒА академигі; **Саданов А.К.**, б.ғ.д., проф.; **Сарсембаева Н.Б.**, в.ғ.д., проф.

Р е д а к ц и я к е ñ е с і:

Fasler-Kan Elizaveta, Dr., University of asel Switzeland; **Koolmees Petrus Adrianus**, Prof. Dr., Utrecht University, The Netherlands; **Babadoost-Kondri Mohammad**, Prof., University of Illinois, USA; **Yus Aniza Binti Yusof**, Dr., University Putra, Malaysia; **Hesseln Hayley Fawn**, As. Prof., University of Saskatchewan, Canada; **Alex Morgounov**, Pr., International Maize and Wheat Improvement Center Turkey; **Андреш С.**, Молдова Республикасы ҰҒА академигі; **Гаврилюк Н.Н.**, Украина ҰҒА академигі; **Герасимович Л.С.**, Беларусь Республикасының ҰҒА академигі; **Мамедов Г.**, Азербайджан Республикасының ҰҒА академигі; **Шейко И.П.**, Беларусь Республикасының ҰҒА академигі; **Жалнин Э.В.**, т.ғ.д., проф., Ресей; **Боинчан Б.**, а.ш.ғ., проф., Молдова Республикасы.

Главный редактор

Есполов Т.И.,

доктор эконом. наук, проф.,
вице-президент и академик НАН РК

Редакционная коллегия:

Байзаков С.Б., доктор эконом. наук, проф., академик НАН РК (заместитель главного редактора); **Тиреуов К.М.**, доктор эконом. наук, проф., член-корр. НАН РК (заместитель главного редактора); **Елешев Р.Е.**, доктор техн. наук, проф., академик НАН РК; **Рау А.Г.**, доктор техн. наук, проф., академик НАН РК; **Иванов Н.П.**, доктор ветеринар. наук, проф., академик НАН РК; **Кешуов С.А.**, доктор техн. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Мелдебеков А.**, доктор сельхоз. наук, проф., академик НАН РК; **Чоманов У.Ч.**, доктор техн. наук, проф., академик НАН РК; **Елюбаев С.З.**, доктор сельхоз. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Садыкулов Т.**, доктор сельхоз. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Сансызбай А.Р.**, доктор сельхоз. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Умбетаев И.**, доктор сельхоз. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Оспанов С.Р.**, доктор сельхоз. наук, проф., Почетный член НАН РК; **Олейченко С.И.**, доктор сельхоз. наук, проф.; **Кененбаев С.Б.**, доктор сельхоз. наук, проф., академик АСХН РК; **Омбаев А.М.**, доктор сельхоз. наук, проф.; **Молдашев А.Б.**, доктор эконом. наук, проф., Почетный член НАН РК; **Сагитов А.О.**, доктор биол. наук, академик НАН РК; **Сапаров А.С.**, доктор сельхоз. наук, проф., академик АСХН РК; **Балгабаев Н.Н.**, доктор сельхоз. наук, проф.; **Умирзаков С.И.**, доктор техн. наук, проф.; **Султанов А.А.**, доктор ветеринар. наук, проф., академик АСХН РК; **Жамбакин К.Ж.**, доктор биол. наук, проф., член-корр. НАН РК; **Алимкулов Ж.С.**, доктор техн. наук, проф., академик АСХН РК; **Саданов А.К.**, доктор биол. наук, проф.; **Сарсембаева Н.Б.**, доктор ветеринар. наук, проф.

Редакционный совет:

Fasler-Kan Elizaveta, Dr., University of asel Switzeland; **Koolmees Petrus Adrianus**, Prof. Dr., Utrecht University, The Netherlands; **Babadoost-Kondri Mohammad**, Prof., University of Illinois, USA; **Yus Aniza Binti Yusof**, Dr., University Putra, Malaysia; **Hesseln Hayley Fawn**, As.Prof., University of Saskatchewan, Canada; **Alex Morgounov**, Pr., International Maize and Wheat Improvement Center Turkey; **Андреш С.**, академик НАН Республики Молдова; **Гаврилюк Н.Н.**, академик НАН Украины; **Герасимович Л.С.**, академик НАН Республики Беларусь; **Мамедов Г.**, академик НАН Республики Азербайджан; **Шейко И.П.**, академик НАН Республики Беларусь; **Жалнин Э.В.**, доктор техн. наук, проф., Россия; **Боинчан Б.**, доктор сельхоз. наук, проф., Республика Молдова.

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия аграрных наук.

ISSN 2224-526X

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10895-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 300 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219-220, тел. 272-13-19, 272-13-18

<http://nauka-nanrk.kz/agricultural.kz>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2017

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Chief Editor

Espolov T.I.,

Dr. economy. Sciences, prof.,
Vice President and member of the NAS RK

Editorial Board:

Baizakov S.B., Dr. of economy sciences, prof., academician of NAS RK (deputy editor); **Tireuov K.M.**, Doctor of Economy Sciences., prof., corresponding member of NAS RK (deputy editor); **Eleshev R.E.**, Dr. Of agricultural sciences, prof., academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Rau A.G.**, Dr. sciences, prof., academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Ivanov N.P.**, Dr. of veterinary sciences, prof., academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Kesha S.A.**, Dr. sciences, prof., corresponding member. NAS RK; **Meldebekov A.**, doctor of agricultural sciences, prof., academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Chomanov U.Ch.**, Dr. sciences, prof., academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Yelyubayev S.Z.**, Dr. of agricultural sciences, prof., corresponding member. NAS RK; **Sadykulov T.**, Dr. Farm. Sciences, prof., corresponding member. NAS RK; **Sansyzbai A.R.**, doctor of agricultural sciences, prof., corresponding member. NAS RK; **Umbetaev I.**, Dr. Farm. Sciences, prof., corresponding member. NAS RK; **Ospanov S.R.**, Dr. agricultural sciences, prof., Honorary Member of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Oleychenko S.N.**, Dr. Of agricultural sciences, prof.; **Kenenbayev S.B.**, Dr. Agricultural sciences, prof., academician of the Academy of Agricultural Sciences of Kazakhstan; **Ombayev A.M.**, Dr. Agricultural sciences, Prof.; **Moldashev A.B.**, Doctor of Economy sciences, prof., Honorary Member of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Sagitov A.O.**, Dr. biol. sciences, Academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan; **Saparov A.S.**, Doctor of agricultural sciences, prof., academician of the Academy of Agricultural Sciences of Kazakhstan; **Balgabaev N.N.**, the doctor agricultural sciences, Prof.; **Umirzakov S.I.**, Dr. Sci. Sciences, Prof.; **Sultanov A.A.**, Dr. of veterinary sciences, prof., academician of the Academy of Agricultural Sciences of Kazakhstan; **Zhambakin K.J.**, Dr. of biological Sciences, prof., corresponding member of. NAS RK; **Alimkulov J.C.**, Dr. of biological sciences, prof., academician of the Academy of Agricultural sciences of Kazakhstan; **Sadanov A.K.**, Dr. of biological Sciences, Prof.; **Sarsembayeva N.B.**, Dr. veterinary sciences, prof.

Editorial Board:

Fasler-Kan Elizaveta, Dr., University of Basel Switzerland; **Koolmees Petrus Adrianus**, Prof. Dr., Utrecht University, The Netherlands; **Babadoost-Kondri Mohammad**, Prof., University of Illinois, USA; **Yus Aniza Binti Yusof**, Dr., University Putra, Malaysia; **Hesseln Hayley Fawn**, As. Prof., University of Saskatchewan, Canada; **Alex Morgounov**, candidate of agricultural sciences, International Maize and Wheat Improvement Center Turkey; **Andresh S.**, academician of NAS of Moldova; **Gavruluk N.N.**, academician of NAS of Ukraine; **Gerasimovich L.S.**, academician of NAS of Belorassia; **Mamadov G.**, academician of NAS of Azerbaijan; **Sheiko I.P.**, academician of NAS of Belorassia; **Zhalnin E.V.**, Dr. of technical sciences, professor, Russia, **Boinchan B.**, doctor of agricultural sciences, prof., Moldova.

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Agrarian Sciences.

ISSN 2224-526X

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 10895-Ж, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 300 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of.219-220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,
<http://nauka-nanrk.kz/> agricultural.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2017

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty\

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

ISSN 2224-526X

Volume 2, Number 38 (2017), 184 – 187

S. Kurmanbayev, A. Zhumatai, S. Shukanova

State university named after Shakarim of Semey, Kazakhstan.

E-mail: www.gulnaz87.kz@mail.ru

**THE INITIAL INDICATORS OF HYBRID SUNFLOWER SEEDS
OBTAINED FROM "MAISADOUR SEMENCES"**

Abstract. The article presents the initial parameters of sunflower hybrid "MAISADOUR SEMENCES". The results of proposed adaptive raionirovanie and stable variety for yield, to establish the optimal structure of sown areas of agricultural crops, widely introduce hybrids in production to increase agricultural productivity.

Keywords: hybrid, sunflower, quality, productivity, zoning.

УДК 633.854.78

С. К. Курманбаев, Ә. Ә. Жұматай, С. А. Шуканова

Семей қаласының Шәкәрім атындағы Мемлекеттік университеті, Қазақстан

**«MAISADOUR SEMENCES-тен АЛЫНҒАН КҮНБАҒЫС
ГИБРИДТЕРІНІҢ БАСТАПҚЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ»**

Анотация. Мақалада өнімділігі бойынша, бейімделгіш және тұрақты сұрыпты аудандастыру, ауыл шаруашылық дақылдар алқаптарының қолайлы құрылымын орнату, ауыл шаруашылығында өнімділікті арттыру үшін гибридтерді кеңінен қолданысқа енгізу жұмыстары жөнінде жазылған.

Түйін сөздер: будан, күнбағыс, сапа, өнімділік, аудандастыру.

Кіріспе. Күнбағыс Қазақстан және ТМД мемлекеттерінде маңызды майлы дақылдардың бірі болып келеді. Күнбағыс дәнінен өндірістік май, малға жом, күнжара сияқты ақуыз пайызы жоғары, концентратталған жақсы мал азығы алынады. Жалпы егіс алқаптарының көлемі 500 мың га, соның ішінде Шығыс Қазақстан бойынша 300 мың га жерді алып жатыр.

Күнбағыс өндірудегі басты бағалы өнім ол оның дәндері. Заманауи сұрыптар мен гибридтердің құрамында 49-54% май және 16-17% протеин бар. Күнбағыстың бір алқабынан алынатын май мөлшерімен басқа майлы дақылдардың ешбіреуін салыстыруға келмейді. Тағам өнеркәсібінде май өнімін қолдануда күнбағыстың майы 53% құрайды. Күнбағыс дәнің қайта өндеуден өткізгеннен кейін, малдарға бағалы концентратталған мал азығы болып келетін, 30-35% жом (жмых) алынады. Гидролиз өнеркәсібінде қабығы да шикізат көзі ретінде қолданыс тапты. Күнбағыстың сабағынан, гүлдеу кезеңінде, силосқа жақсы шикізат алуға болады. Күнбағыс жақсы бал жинағыш, 1 га жерден 30 кг ара балын алуға болады.

Күнбағыс өндірісіндегі жоғары рентабельділігі, тұрақты өтімнің болуы Қазақстанның оңтүстік, батыс және орталық облыстары бойынша ғана емес, солтүстік-шығыс облыстарында да осы дақылды көбейтетін өнеркәсіптер ашуға ынта көбейтілді.

Күнбағыстың заманауи сұрыптары мен гибридтері, дұрыс өсіру технологиясын қолданғанда, жоғары және тұрақты тұқым өнімін бере алады. Сонымен қатар оның өнімділігі көп мөлшерде сұрыптың немесе гибридтің дұрыс таңдалуына және тұқымның сапасына байланысты болып

келеді. Бұл дақылдың тұқым шаруашылығында тудыратын қиындықтары үшін, өнеркәсіпке гибридтерді кеңінен енгізу аздап тежелуде.

Заманауи талаптарға сай күнбағысты дәстүрлі, минималды және нөлдік технологияларымен өсіреді. Минималды технологияда механикалық өңдеулердің саны 42% төмендеді, нөлдік технологияда 3 есеге дейін қысқарды, бұл шығынның азаюына айтарлықтай әсерін тигізеді. Ауыл шаруашылық өнеркәсібінде шығынды азайту жолдары жаңа технологиялардың негізі болып табылады. Осылайша, ылғал-ресурс үнемдеу технологиясын қолдану – ауыл шаруашылық өнеркәсібінің стратегиясы болып табылады.

Зерттеу әдісі мен әдістемесі. Жоғарыда айтылғандардан қорытындылай келе, алқақтық тәжірибелер, Лубинский Виктор Васильевич басшылық етіп отырған, Бородулиха ауданы Новопокровка ауылына жақын жерде орналасқан «Исток-2» шаруа қожалығында өткізілді. Егістік эрозиялық қауіпті «Жыра» алқабының сол жақ бойымен орналасқан.

Күнбағыс (*Helianthus annuus* L.) – астыралы (*Asteraceae* – бұрынғы топтастырулар бойынша – күрделігүлділер – *Compositae*) тұқымдасына жататын біржылдық өсімдік. Оның морфологиялық-биологиялық ерекшеліктері келесідей көрсетіледі:

Сабағы тік, мықты, жапырағы көп, жасыл, үстінгі бөлігі шөптесін, ал астынғы бөлігі ағаштанған болып келеді. Сабағының үсті шұрықтау, күңгірт реңді, төменге салбыраған түкті болып келеді. Әр буыннан бір жапырақ тараған, сабағының ұзындығы 1,5-2 метрге дейін жетеді.

Жапырақтары ірі, жүрек немесе доғал жүрек тәрізді, спираль сияқты орналасқан. Алғашқы екі жапырағы қарама-қарсы, бетінде қатты, қысқа талшықтары бар.

Тамыр жүйесі – көп рет бұтақтанған, жақсы жетілген негізі бар, тамырдың топырақ астына кету тереңдігі топырақтың карбонатты бөлігімен шектеледі (0,7-0,8 м). Қара топырақта тамырдың тереңдігі 1,5 м дейін барады.

Гүлтәжі – дөңгелек жазық, дөңестеу немесе ішке қарай кірген себеті бар, әдетте себетінің диаметрі 12-18 см. Ұрықтанған себеті жетілген 3-4 жапырақ шыққаннан кейін шығады, осы фазада өсу жағдайы өнімнің жақсы қалыптасуында шешуші кезең болып келеді.

Себеттің сыртындағы гүлдері тілшікті, қалғандары түтік тәрізді. Гүлдері аралардың және басқа жәндіктердің көмегімен, көбінесе жел арқылы және көршілес өсімдіктердің немесе көршілес орналасқан сол өсімдіктің тозаңдарымен тозаңданады.

Жемісі – көң тәрізді жемісқабы бар бір тұқымды тұқымшалар. Тұқымының пішіні бір жағы жұмыртқа тәрізді, астынғы жағы дөңгелектенген сүйір және қырланған болып келеді. Тұқымдарының түсі сұрыптық белгісі болып саналады. Көптеген сұрыптар мен гибридтердің түсі – сұржолалы болады.

Дәні – тұқым қабықшасымен қапталған және екі дән жарнақтан құралған тұқымның өзегі ұрық болып саналады. Қоректік заттардың майлары мен ақуыздардың негізгі қоры дән жарнақтарында орналасады.

Зерттеу нәтижелері мен талқылаулар. Тексерілген гибридтер: MAISADOUR SEMENCES-тен алынған MAC-82.A, MAC-83.P и MAC-89.M. Бұл гибридтердің тұқымдары сегіз жыл бойы зерттеулердің нәтижесінде алынған, сол уақыт аралығында ауылшаруашылығы өнімін өндірушілерге ынғайлы, олардың топырақ-климат жағдайына бейім болып келетін, шаруашылықтарға ең жақсы гибридтерді ұсыну мақсатымен әр гибрид зерттеліп сарапталды. Биомолекулярлы зертханаларда зерттеушілер ең заманауи құрал-жабдықтарды қолданды. Зерттеу алқаптары ретінде барлық Европа егістіктері қызмет атқарды.

Тұқымдар өнгіштігі, өңдеу және калибрлеу бойынша сапалық стандарттарға сай болды.

Күнбағыс гибридтерін егу мамырдың екінші он күндігінде, егу агрегаты АПП-7.2 «Крушинелли» сепкіші, арнайы комплексті техникасымен іске асырылды. Ол келесідей әрекеттерді орындай алады: егер алдындағы культивация, топыраққа тыңайтқышты енгізу, егу және тегістеу. Гибридтердің даму кезеңдерін уақыты бойынша белгілеп отырып, вегетация өту барысында бақылаулар жүргізілді, көктеу кезінде шыққан өсімдіктер санын анықтап, жинап алар алдында вегетациялық кезеңдері бойынша топырақтың ылғалдылығына бақылау жүргізілді. Тұқымның ылғалдылығы 11-12% болғанда өнімді жинап алды. Кейін тұқымның тазалығы, қоспалармен ластану, тұқым жоғалту, тұқым ылғалдылығы және кептіру кезінде жоғалтқан тұқымдар пайызына сараптама жасалды (1-кесте).

1-кесте – Әртүрлі гибридтер алқаптарындағы фенологиялы бақылаулар

Гибридтер	Көктеу уақыты	2-4 жапырақтың шығу мерзімі	Бүршіктенуі	Гүлденуі. Тұқымның өсуі	Тұқымның толысуы. Жетілуі
Мас-82.А	12	28	17	13	21
Мас-83.Р	12	29	18	14	23
Мас-89.М	12	31	20	16	25

Вегетациялары бойынша гибридтер нақты бөлінеді: өсімдік өсуін тоқтатқаннан кейін ерте пісетіндердің жапырақтары тезірек кеуіп, себеттерінде тұқымдары тез пісіп кетеді. Мас-82.А гибридінде вегетация кезеңі 91 күнге, сол уақытта Мас-83.Р – 96 күнге, Мас-89.М – 104 күнге созылады. Бақылаулардың көрсеткіші бойынша 82.А гибридін тез ерте пісетін сұрыптарға жатады. Ерте гүлдейді, жақсы тозаңданады, бұл оның Бородулиха микрозонының жағдайына бейімделгіш болып келетінін көрсетеді.

Жақсы өнімнің кепілі бола алатын 83.Р гибридін жақсы тұрақты өнім береді, ерте гүлдейді және жақсы тозаңданады.

Интенсивті егіншілікпен айналысатын шаруашылықтар үшін 89.М гибридін жарамды және өте жақсы фитосанитар (2-кесте).

2-кесте – Күнбағыс гибридтері егіндегі топырақтың 0-20 см (мм) қабатындағы ылғалдылығы

Гибридтер	Егкеннен кейінгі ылғалдылық	Көктеуден кейінгі ылғалдылық	Жинап алар алдындағы ылғалдылық	Жинап алғаннан кейінгі ылғалдылық
Мас-82.А	78	52	40	22
Мас-83.Р	79	54	38	26
Мас-89.М	81	54	39	23

Егін егілгеннен кейін алқақтың 0-20 см тереңдігінде ылғалдылық Мас-82.А гибридінде - 78 мм, Мас-83.Р гибридінде – 79 мм, ал Мас-89.М гибридінде - 81 мм көрсеткіштерін көрсетті. Көктеп шыққаннан кейін ол сәйкесінше өзгеріп тұрды 54, 52, 54 мм болып. Дәннің толық пісіп жетілу кезеңінде көрсеткіштер келесідей болды: Мас-82.А гибридін алқабында – 40 мм, Мас-83.Р гибридінде – 38 мм және Мас-89.М гибридінде – 39 мм.

Өткен жылдың ауарайы жағдайы күнбағыс гибридтерін өсіру үшін оңтайлы болды десек те болады (3-кесте).

3-кесте – Өсімдікті егісте сипаттайтын кейбір көрсеткіштер

Сапалық көрсеткіштер	Гибридтер		
	Мас-82.А	Мас-83.Р	Мас-89.М
Вегетация күндері (күн)	91	96	104
Жинап алар алдындағы өсімдік қалыңдығы (өсімдік/га)	57000	56500	55000
1000 дәннің массасы, г	44	45	47

4-кесте – Жинап алынғаннан кейінгі күнбағыс гибридтерінің сапалық көрсеткіштері

Сапалық көрсеткіштер	Гибридтер		
	Мас-82.А	Мас-83.Р	Мас-89.М
Тұқымның тазалығы, %	99.9	99.9	99.9
Арамшөп көрсеткіші, %	0.1	0.1	0.1
Тұқым жоғалту, %	2.0	1.8	1.5
Тұқымның ылғалдылығы, %	12	13	14
Кептіру кезінде тұқымның зақымдануы	1.0	0.8	0.5

Мас-82.А және Мас-83.Р гибридтерінің жинап алар алдындағы қалыңдығы бірдей болды. Алдыңғы гибридтерге қарағанда Мас-89.М гибридінiң қалыңдығы 10.1-10.4 %-ға азырақ болды. Алайда 1000 дәнінің салмағының көрсеткіші жоғарырақ сәйкесінше 6.3 және 4.5 % болды (4-кесте).

Қорытынды. Зерттеу нәтижесі бойынша гибридтер егілген алқаптардағы өнімді жинап алғаннан кейінгі тұқымның тазалығы 99.9 %, ал арамшөппен ластануы 0.1 %. Тұқым жоғалту мөлшері 2.0-ден 1.5 %-ға дейін өзгеріп тұрды. Тұқымның ылғалдылығы керсінше 12-ден 14%-ға дейін жоғарылап отырды. Осылайша, Бородулиха ауданының микроразонасына, зерттелген гибридтер айтарлықтай жарамды және олар тұрақты, төзімді өнім қалыптастырады, онтайлы, бейімделгіштігі жоғары өнім беретін өсімдік ретінде есептеледі.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Государственный реестр селекционных достижений, допущенных к использованию в Республике Казахстан. Сорта растений. – Астана, 2010. – 243 б.
- [2] Справочник пестицидов (ядохимикатов), разрешенных к применению на территории Республики Казахстан. – Астана, 2014. – 207 б.
- [3] Курманбаев С.К., Каламов Б.Х., Сарсембаев Б.С., Сагандыков С.Н. Адаптивная технология производства продукции растениеводства в условиях Восточного региона: Монография. – Семей, 2015. – 140 б.
- [5] Курманбаев С.К., Джаманова Г.И. Экологические основы организации защиты растений: Учебное пособие. – Семей, 2016. – 205 б.

REFERENCES

- [1] The state register of breeding achievements admitted for use in the Republic of Kazakhstan. Varieties of plants. Astana, 2010. 243 p.
- [2] Handbook of pesticides (insecticides) approved for use on the territory of the Republic of Kazakhstan. Astana, 2014. 207 p.
- [3] Kurmanbaev S.K., Kalamov B.H., Sarsembayev B.S., Sagandykov S.N. Adaptive technology of crop production in the Eastern region: Monograph. Semey, 2015. 140 p.
- [5] Kurmanbaev S.K., Dzhamanova G.I. Ecological principles of plant protection: Textbook. Semey, 2016. 205 p.

С. К. Курманбаев, Ә. Ә. Жұматай, С. А. Шуканова

Государственный университет им. Шакарима города Семей, Казахстан

ПЕРВОНАЧАЛЬНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ГИБРИДА ПОДСОЛНЕЧНИКА ПОЛУЧЕННЫЕ ОТ «MAISADOUR SEMENCES»

Аннотация. В статье рассматриваются первоначальные показатели гибрида подсолнечника "MAISADOUR SEMENCES". По результатам предлагается районировать адаптивный и стабильный сорт, по урожайности, установить оптимальную структуру посевных площадей сельскохозяйственных культур, широко внедрить гибриды в производство для увеличения продуктивности сельского хозяйства.

Ключевые слова: гибрид, подсолнечник, качество, урожайность, районирование.

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

<http://agricultural.kz/>

Редактор *М. С. Ахметова, Д. С. Аленов, Т. М. Апендиев*
Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 18.04.2017.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
17,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.